

PROJEKTI I FINANSIRANJE REGIONALNE SARADNJE

Januar 2018.

Evropski
pokret
Srbija

EVROPA
za
MENE

Predgovor	3
Dr Jelica Minić	
REGIONALNA SARADNJA NA ZAPADNOM BALKANU	4
Uvod	4
Zašto regionalna saradnja?	5
Interesi	6
Faze razvoja	6
Tri koloseka	8
Perspektiva	11
Teškoće i izazovi	11
Ana Ilić	
REGIONALNA SARADNJA I EVROPSKE INTEGRACIJE	13
Značaj regionalne saradnje u kontekstu evropskih integracija	13
Finansiranje regionalne saradnje.	14
Višekorisnički instrument pretpristupne pomoći EU (Višekorisnička IPA)	16
Zaključak	20
Prof. dr Dragan Đukanović	
KAKO EFIKASNO ISKORISTITI SVOJ POGRANIČNI POLOŽAJ?	
– SLUČAJ GRADA LOZNICE	22
Uvod	22
Pogranični status nije loš usud – poboljšanje prekogranične saradnje grada Loznica nakon 2002. godine	23
Novi infrastrukturni projekti u regionu Zapadnog Balkana i položaj grada Loznice	26
Zaključak: preduslovi uspješnije prekogranične saradnje grada Loznica sa lokalnim zajednicama u Bosni i Hercegovini	26

PREDGOVOR

Mir, saradnja i dobrosusedski odnosi pretpostavka su ekonomskog razvoja regiona i svake zemlje pojedinačno. Prekogranična saradnja Srbiji je neophodna u mnogim segmentima – razvojnim, infrastrukturnim, privrednim... Istovremeno, regionalna saradnja predstavlja preduslov za bržu integraciju zemalja regiona u Evropsku uniju, koja ne želi da uvozi nerešene sporove.

EU je iz IPA fondova i do sada finansirala prekograničnu saradnju, ali potencijali i sredstva još uvek nisu dovoljno iskorišćeni. Kako bi se što efektivnije i efikasnije raspoloživim sredstvima ostvarivali zajednički ciljevi, potrebno je da potencijalni korisnici sredstava i nosioci projekata budu upoznati sa svim finansijskim instrumentima koji su na raspolaganju.

Debata održana u Loznici pod nazivom „Projekti i finansiranje regionalne saradnje“ bila je jedna u nizu od dvadeset debata koje je Evropski pokret u Srbiji i Fakultet političkih nauka organizovao u još sedamnaest gradova tokom 2017. i 2018. godine, u saradnji sa Evropskim pokretom u Srbiji – Sremska Mitrovica i Evropskim pokretom u Srbiji – Kraljevo. Debate su deo projekta „Evropa za mene“ koji finansijski podržava Delegacija Evropske unije, sa idejom da se u javnosti pokrenu teme značajne za Srbiju u procesu evropske integracije i pruže proverene i korisne informacije o tom procesu.

U Beogradu, januara 2018.

Dr Jelica Minić

Predsednica Foruma za međunarodne odnose Evropskog pokreta u Srbiji

REGIONALNA SARADNJA NA ZAPADNOM BALKANU

Uvod

Zašto je regionalna saradnja na Zapadnom Balkanu tema svih političkih susreta državnika iz regiona, kao i njihovih susreta sa predstavnicima Evropske unije i njenih zemalja članica? U prvom slučaju, odgovor je da ona predstavlja, kao prvo, važan mehanizam/proces/politiku koja vodi pomirenju i stabilizaciji u jednom postkonfliktnom regionu i drugo, da putem povezivanja, umrežavanja i usklađivanja poslovnog okruženja podstiče rast trgovine i investicija, posebno stranih direktnih ulaganja, pa time obezbeđuje važan preduslov za brži privredni rast. U drugom slučaju, odgovor je da regionalna saradnja predstavlja preduslov za bržu integraciju zemalja regiona u EU, koja ne želi da uvozi sukobe i razmirice iz regiona i ukрупnjavanjem tržišta želi da stvori atraktivniji prostor za sopstveno proširenje. Iz navedenih razloga, regionalna saradnja se ističe kao jedan od spoljnopolitičkih prioriteta svake od zemalja Zapadnog Balkana, bez obzira na stepen entuzijazma i praktični angažman u njenom sprovođenju, koji nisu uvek na zavidnom nivou.

Regionalna saradnja na Zapadnom Balkanu u poslednje dve decenije pokazuje vitalnost i ekspanziju. Uključuje se sve širi krug aktera, osvajaju novi sektori i razvijaju različiti mehanizmi i instrumenti povezivanja. U početnoj fazi, inicijative i podrška koji su dolazili spolja, od ključnih međunarodnih aktera, igrali su presudnu ulogu u ponovnom uspostavljanju pokidanih regionalnih veza tokom ratnih sukoba na prostoru bivše Jugoslavije. Nakon prenošenja vodeće uloge u novonastalim regionalnim inicijativama na regionalne aktere, nakon 2008. godine, dolazi do procvata regionalnih organizacija, mreža, radnih grupa i projekata. Tako se poslednjih godina, uprkos mnoštvu otvorenih bilateralnih pitanja, odigrava paralelna realnost u kojoj se svakog dana odigrava jedan, dva pa i više regionalnih sastanka, ili sastanka posvećenih regionu, stvarajući isprepletano tkivo međusobnih veza i interesa, koje čini region rezistentnijim na stalne izazove obnavljanja tenzija i razmirica.

Ovaj kratki pregled sadrži analizu okvira, glavnih mehanizama i aktera regionalne saradnje, kao i faza i perspektive za njen dalji razvoj.

Zašto regionalna saradnja?

Regionalna saradnja je globalni fenomen. Ona se javlja u različitim vidovima, obuhvata veći ili manji broj zemalja i teritorija, različita područja i razmere saradnje u političkom, socijalnom ili ekonomskom životu nekog regiona. U postkonfliktnim regionima, institucionalna infrastruktura regionalne saradnje određuje okvir za sprečavanje i kontrolisanje konflikata, konsolidovanje mira i budući razvoj privrede i društva u zemljama regiona. Kultivisanje institucionalizovanog sistema saradnje zato predstavlja jednu od ključnih regionalnih investicija u budućnost.

Saradnja na prostoru Jugoistočne Evrope i posebno, Zapadnog Balkana, nosi pečat sukoba iz devedesetih godina prošlog veka. Prošlo je 23 godine od potpisivanja Dejtonskog sporazuma, kojim je zaustavljen rat u Bosni i Hercegovini i 19 godina od potpisivanja Kumanovskog sporazuma, kojim je obustavljen sukob na Kosovu i NATO bombardovanje Savezne Republike Jugoslavije (Srbije i Crne Gore). Multilateralna saradnja u regionu je ponovo uspostavljena 1996. godine, kroz pokretanje autentične regionalne inicijative Proces saradnje u Jugoistočnoj Evropi (South-East Europe Cooperation Process – SEECP)¹, koji su inicirale same balkanske zemlje. Ovoj inicijativi je 1999. godine usledila nova inicijativa, uz široku podršku međunarodne zajednice – Pakt za stabilnost u Jugoistočnoj Evropi (Stability Pact for Southeast Europe – SPSEE).

SEECP, kao izvorna politička inicijativa balkanskih zemalja postao je snažan promoter stabilizacije i reformi i od početka je predvođen samim zemljama regiona. Pakt za stabilnost u Jugoistočnoj Evropi u početku je delovao kao eksterno uspostavljeni mehanizam za podsticanje regionalne saradnje na Balkanu, da bi 2008. godine bio transformisan u Savet za regionalnu saradnju (Regional Cooperation Council – RCC)² čije su programske i upravljačke funkcije preuzele same balkanske zemlje, uz blisku saradnju s EU i određenim krugom njenih zemalja članica, kao i onih koje to nisu ali svojim donacijama pomažu rad organizacije i učestvuju u radu njenog Upravnog odbora. Tokom ovog “prenosa vlasništva” na region, izvršena je svojevrsna integracija dve inicijative. Tako, 2018. g. RCC obeležava deset godina uspešnog rada kao delotvorni operativni organ SEECP i kao glavni mehanizam za koordinaciju široke mreže regionalnih organizacija i inicijativa.

Pored ove dve ključne organizacije u strukturi regionalne saradnje, postoji više od 50 različitih regionalnih organizacija, inicijativa i mreža koje deluju u širokom spektru različitih oblasti od

1 Punopravne članice ove inicijative su Albanija, Bosna i Hercegovina, Bugarska, Crna Gora, Grčka, Hrvatska, Makedonija, Moldavija, Rumunija, Srbija, Slovenija and Turska, a od 2014. i Kosovo, bez prejudiciranja statusa. Prema: <http://www.mfa.gov.rs/en/foreign-policy/eu/regional-initiatives/seecp>

2 Pored zemalja regiona, u istom sastavu kao i SEECP članstvo, članice Upravnog odbora RCC su EU i većina zemalja sa liste koja sledi, a navedene međunarodne organizacije i neke zainteresovane zemlje dolaze na godišnje sastanke Saveta za regionalnu saradnju kao deo strukture podrške njegovom radu: Kanada, Razvojna banka Saveta Evrope, Češka Republika, Evropska banka za rekonstrukciju i razvoj, Finska, Međunarodna organizacija za migracije, Italija, Italy, Litvanija, Norveška, Organizacija za evropsku bezbednost i saradnju, Slovačka, Švedska, Ujedinjeno Kraljevstvo, Ekonomska komisija UN za Evropu, Sjedinjene Američke Države, Austrija, Savet Evrope, Danska, Evropska investiciona Banka, Federalna Republika Nemačka, Francuska, Mađarska, Irska, Severnoatlanski savez, Organizacija za ekonomsku saradnju i razvoj, Poljska, Španija, Švajcarska, Ujedinjene nacije, UN Program za razvoj, Svetska banka.

zajedničkog interesa za zemlje regiona. Većinu su osnovali zainteresovani akteri iz regiona, u saradnji sa spoljnim partnerima, ili u jednom broju slučajeva Evropska unija ili neke druge međunarodne agencije/organizacije.

Čitava struktura regionalne saradnje odvija se na dva nivoa (u dva formata): Zapadni Balkan 6 i Jugoistočna Evropa. ZB6 uključuje zemlje koje imaju status kandidata za članstvo u EU (Albanija, Crna Gora, Makedonija i Srbija), ili su potencijalni kandidati (Bosna i Hercegovina i Kosovo). Jugoistočna Evropa obuhvata ZB6 i sve ostale zemlje članice SEECP – Tursku, koja je takođe kandidat za članstvo u EU i Moldaviju, koja ima iste aspiracije i pet zemalja članica EU (Bugarsku, Grčku, Hrvatsku, Rumuniju i Sloveniju). Neke od ovih preko 50 organizacije imaju članstvo samo ZB6, a neke kompletno ili delimično članstvo i ostalih navedenih zemalja regiona. U svakom slučaju, ZB6 predstavlja centar ovih koncentričnih krugova koji konstituišu složenu mrežu mehanizama regionalne saradnje.

Interesi

Iza institucija koje pružaju okvir za aktivnosti kroz koje se odvija multilateralna saradnja u regionu uvek stoje specifični interesi. Aspiracije da se integriše u EU i NATO, kao i veliko oslanjanje na međunarodne finansijske institucije i druge donatore je uvek podrazumevalo čvrsto uslovljavanje. Regionalna saradnja je jedan od glavnih preduslova za dobijanje podrške preko koordinacije različitih sektorskih politika i donatorske pomoći, kao i razvoja i promocije regionalnih projekata koji zahtevaju zajedničke snage, umrežavanje ili ekonomiju obima koji privlače strane investitore). Istovremeno, zemlje regiona razvijaju zajedničke forme saradnje kroz svoje autonomne inicijative, gde takva vrsta uslovljavanja nije glavni pokretač. Dakle, prilikom uspostavljanja i odvijanja regionalne saradnje ti interesi nisu uvek određeni isključivo izgledima za integraciju u EU. Javljuju se, takođe, autentični regionalni interesi.

Karakteristike tih interesa kao i onih koji ih zastupaju razlikuju se po oblastima saradnje. Neke oblasti saradnje kao što su nauka, kultura, sport, civilno društvo i lokalne zajednice bez većih teškoća su osvojile prostor na kome se odvija povezivanje, pa čak i bez veće intervencije država regiona. One su se u nekim slučajevima tek kasnije uključivale. Ali, vlade najčešće stoje iza ključnih projekata u regulisanju regionalnog tržišta, infrastrukture, energije i transporta. Upravo u tim oblastima je EU podsticala i pomagala osnivanje posebnih institucija koje se bave saradnjom. U ovom procesu, stvorene su nove interesne strukture koje su omogućavale dugoročnu održivost multilateralne saradnje u regionu.

Faze razvoja

Delotvorna regionalna saradnja predstavlja način da se unapredi dijalog, pomirenje i stabilnost u regionu. Ona je jedan od najvažnijih preduslov za članstvo u EU, ali i način da se unapredi

društveni i ekonomski razvoj. Tim redosledom se i razvijala svest i predstava o saradnji i povezivanju u regionu.

Na početku, regionalna saradnja je posmatrana uglavnom kao mirovna strategija na Balkanu. U sledećoj fazi, ona je se posmatra u širem kontekstu evropske i evroatlanske integracije zemalja regiona, a istovremeno i kao instrumentalna za ostvarivanje ciljeva EU i NATO u regionu. Prošlo je izvesno vreme dok se nije razumelo da je regionalna saradnja vrednost sama po sebi – kao način da se obezbede pretpostavke za društveni i ekonomski razvoj, konkurentnost i unapređivanje ukupne slike o regionu pre nego što on bude u potpunosti integrisan u EU.

Od 1999. godine, nakon završetka konflikata na prostoru bivše Jugoslavije, regionalna saradnja na Balkanu je doživela eksponencijalni rast. Mada su mnoge zemlje regiona već učestvovala u različitim regionalnim organizacijama i inicijativama koje su bile uspostavljene krajem osamdesetih i početkom devedesetih godina, kao što su Centralnoevropska inicijativa (Central European Initiative – CEI), Crnomorska ekonomska saradnja (Black Sea Economic Cooperation – BSEC), ili Jadransko-jonska inicijativa (Adriatic-Ionian Initiative – AII)³, a 1996. i SEECF, konkretna sektorska saradnja, fokusirana na region Jugoistočne Evrope doživela je procvat tek posle postizanja mirovnih sporazuma i osnovne stabilizacije političkih prilika u regionu.

Proces saradnje u jugoistočnoj Evropi i Pakt za stabilnost u Jugoistočnoj Evropi obezbedili su okvir delovanja i glavne smernice za proces regionalne saradnje. Prvi je bio u potpunosti u regionalnom vlasništvu i delovao je na političkom nivou. Drugi je bio eksterno iniciran od EU i drugih zainteresovanih partnera kao što su SAD i Rusija, 1999. Iste godine je definisan i okvir saradnje regiona sa EU, Proces stabilizacije i pridruživanja (Stabilisation and Association Agreement). On je odrazio realne interese bivših jugoslovenskih republika za mirom, stabilnošću i prosperitetom, koji su snažno uslovljeni spoljnim uslovljavanjem EU i u značajnijoj meri NATO. Tako je, uglavnom spolja, definisana arena za buduće procese u regionu, koju je i sam region podržao.

Sledeća faza u daljoj konsolidaciji ovog okvira počela je sa Samitom EU-Zapadni Balkan, 2003. g, na kome je nedvosmisleno otvorena perspektiva evropske integracije ovog postkonfliktnog regiona i ponuđene neke konkretne inicijative za podsticanje regionalne saradnje u određenim oblastima u kojima je region takođe pozvan da sledi politike EU (trgovinska liberalizacija, razvoj malih i srednjih preduzeća, istraživanje i razvoj, pristup određenim programima EU itd).

Treću fazu obeležava pokretanje Berlinskog procesa, 2014. g. Tada su već svi članovi zapadnobalkanske šestorke potpisali Sporazume o stabilizaciji i pridruživanju sa EU (Stabilisation and Association Agreement – SAA)⁴ i oni su stupili na snagu. Crna Gora i Srbija su počele pretprijetne pregovore s EU, Makedonija i Albanija imaju status kandidata za članstvo, a Bosna i Hercegovina je pokrenula proceduru za dobijanje kandidatskog statusa.

3 www.cei.int; www.bsec-organization.org; https://www.esteri.it/mae/en/politica_estera/aree_geografiche/europa/ooii/iai.html

4 https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/policy/glossary/terms/saa_en

Nakon što je novoizabrani predsjednik Evropske komisije Žan Klod Junker iste, 2014. godine najavio da za njegovog mandata nema daljeg proširenja, izjava koja je reflektovala zamor od proširenja u EU, teškoće da se "svare" nove, slabije razvijene i nedovoljno reformisane članice, a u kontekstu svetske ekonomske krize, izbegličkog talasa koji je preplavio Evropu i velikih preispitivanja u samoj Uniji kako dalje prilagođavati upravljačke strukture u novonastalim okolnostima.

Istovremeno, ova izjava je podstakla novi talas evroskepticizma i "zamor od reformi" koje nameće proces pristupanja EU u zemljama kandidatima i potencijalnim kandidatima za članstvo. U tako stvorenoj klimi neizvesnosti, otvoren je prostor za prodor drugih zainteresovanih aktera za stvaranje svojih sfera uticaja u regionu, pre svega Rusije, Turske, Kine i Ujedinjenih Arapskih Emirata.

Nemačka je tada osmislila novi podsticaj kako bi se i dalje obavljao deo poslova vezanih za pripreme za proširenja, ali na specifičan način i u ograničenom broju domena. Tako je Berlinski proces, na godišnjim samitima ZB6 (Berlin, Beč, Pariz, Trst) i nekoliko zemalja članica EU, uz tiho prisustvo Komisije i Evropske službe za spoljne poslove, dao novu dinamiku posustalom procesu i ohrabrio demoralisane lidere regiona da intenziviraju međusobnu saradnju i poslove vezane za usvajanje *acquis-a*, ali i određenih evropskih sektorskih politika.

Reakcija EU na tenzije i uticaj novih aktera na odnose na Zapadnom Balkanu, kao njenom "mekom truhu" potpuno okruženom zemljama članicama, je bila spora. Tek nakon turneje po regionu, u martu 2017. godine, visoke predstavnice za spoljnu i bezbednosnu politiku Federike Mogherini, alarmirane su briselske institucije i pozvane da se više angažuju u regionu.⁵

Tri koloseka

Danas se regionalna saradnja odvija na tri glavna koloseka: prvo, EU i politički i finansijski podstiče saradnju u regionu u velikom broju oblasti. Ona to čini deklarativno, na nizu političkih i tehničkih sastanaka sa predstavnicima zemalja regiona, preko brojnih regionalnih organizacija i inicijativa koje je sama inicirala ili podržala putem Višekorističkog instrumenta za pretpristupnu pomoć (Multi-Beneficiary Instrument for Pre-Accession Assistance – MB IPA)⁶, preko koga se te inicijative i brojni zajednički projekti finansiraju ili sufinansiraju. Najčešće pominjane organizacije su CEFTA 2006 (Centralnoevropski sporazum o slobodnoj trgovini – 2006), Energetska zajednica (formirana preko Ugovora o Energetskoj zajednici), SEETO (Transportna opservatorija za Jugoistočnu Evropu)

5 "Mogherini: Balkans can easily become one of chessboards where big power game can be played", *B92 News Agency*, 7 March 2017 <http://wb6.info/mogherini-balkans-can-easily-become-one-chessboards-big-power-game-can-played/>

6 Iz ovog programa se finansiraju u iznosu od blizu 3 mlrd evra (za period 2014-2020) četiri stavke: horizontalna saradnja (tehnička pomoć, informacije i trening); regionalne strukture i mreže (10 regionalnih organizacija); podrška regionalnom investiranju (povećanje konkurentnosti, infrastrukturno povezivanje, zaštita životne sredine i sprečavanje klimatskih promena); i teritorijalna saradnja (prekogranični regioni i povezivanje sa evropskim makoregijama preko učešća u projektima za region podunavlja i jadransko-jonski region). (https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/instruments/multi-beneficiary-programme_en)

i RCC (Savet za regionalnu saradnju), mada se preko ovog programa finansira ili sufinansira 10 regionalnih organizacija.

Drugo, postoji veliki broj funkcionalnih regionalnih organizacija i inicijativa, od kojih su mnoge samonikle i njihov nastanak je posledica potrebe da se u nekim oblastima pokrene i uredi saradnja. Čak i kada su podržane od EU, te inicijative imaju sopstvenu upravljačku i organizacionu strukturu, različite ciljne grupe i sektore u kojima deluju, nivo zvaničnika ili eksperata iz zemalja regiona koji učestvuju u njihovim aktivnostima, povezanost sa različitim regionalnim i međunarodnim organizacijama ili telima EU i različite izvore i oblike finansiranja. Najvažnija od pomenutih inicijativa, uz već pomenuti Proces saradnje u Jugoistočnoj Evropi (South East European Cooperation Process – SEECP), se Mreža asocijacija lokalnih uprava u Jugoistočnoj Evropi (Network of Associations of Local Authorities in South East Europe – NALAS), Stalna radna grupa za ruralni razvoj u Jugoistočnoj Evropi (Regional Rural Development Standing Group – SWG), Zdravstvena mreža u Jugoistočnoj Evropi (South East European Health Network – SEEHN), Regionalna inicijativa za migrante, azilante i izbeglice (Migration, Asylum and Refugees Regional Initiative – MARRI) itd.

Treće, Berlinski proces, kao najnoviji kolosek na kome se odvija regionalna saradnja, pokrenut je 2014. g. kao izvorno nemačka inicijativa, uz podršku Austrije i Francuske, a kasnije Italije i Velike Britanije, i prisustvo Hrvatske i Slovenije kao tihih posmatrača. On je takođe premostio svojevrsni vakum u odnosima EU sa Zapadnim Balkanom. Pokazao kao delotvorni “surogat” za posustali proces proširenja stvarajući u javnom mnjenju regiona utisak da najmoćnije zemlje članice EU i dalje čvrsto stoje iza politike proširenja i pružaju joj doprinos u period kada briselske institucije nisu mogle ništa konkretno da ponude sem sporog i rutinskog otvaranja pregovaračkih poglavlja sa Crnom Gorom i Srbijom, dok su ostali zapadnobalkanski kandidati i potencijalni kandidati čekali zaglavljani u pretpristupnoj čekaonici.

Šta je zapravo postigao Berlinski proces? On je samo “prepakovao” i “uvezao” i bolje koordinirao rad nekoliko već postojećih regionalnih inicijativa (pre svega Savet za regionalnu saradnju, CEFTA, Energetska zajednica, Transportna opservatorija), kako bi njihove uglavnom već postojeće projekte regionalne saradnje učinio delotvornijim i vidljivijim i obezbedio je da na redovnim samitima zapadnobalkanske šestorke i partnerskih zemalja članica EU, a uz podršku briselskih institucija, svi učesnici (a pre svega oni iz regiona) preuzmu odgovarajuće obaveze. Tako su se pojavili konkretni regionalni program. Prvo, Agenda povezivanja (Connectivity Agenda)⁷ koja infrastrukturno treba da poveže region u oblasti transporta i energetike, ali i da ubrza reforme u tim sektorima i poveže ih sa Transevropskim mrežama. Drugo, na Samitu u Trstu, usvojen je Konsolidovani višegodišnji akcioni plan za Regionalno ekonomsko područje⁸, koji treba da obezbedi prostor na kome će se

7 Connectivity Agenda – Co-financing of Investment Projects in the Western Balkans 2016 (and for 2017), https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/pdf/western_balkans/20160704_paris_package.pdf
https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/connectivity_agenda_2017_triESTE_summit.pdf

8 Consolidated Multi-annual Action Plan for a Regional Economic Area in the Western Balkans Six, http://www.esteri.it/mae/resource/doc/2017/07/map_regional_economic_area_06_july_2017_clean_version.pdf

slobodno kretati robe, usluge, investicije i kvalifikovana radna snaga, što bi trebalo da region učini ekonomski atraktivnijim i olakša konvergenciju u nivou razvijenosti sa EU. Oba programa, pored regionalnih inicijativa, uključuju podršku evropskih i međunarodnih organizacija i finansijskih institucija.

Ispostavilo se da je ova inicijativa koja je planirana da traje do 2018. i dalje potrebna, sve dok se ne stvore uslovi da se njeni rezultati apsorbuju i stave na glavni kolosek integracije regiona u EU. Nemačka kancelarka Angela Merkel je u Deklaraciji predsedavajućeg na Samitu u Berlinu, izložila svojevrstne smernice za delovanje u regionu koje su bile osnov za sve dalje korake unutar samog procesa. Na svakom od narednih samita – Beč, Pariz, Trst – popunjavan opšti okvir definisan u Berlinu, sa posebnim akcentiranjem pojedinih oblasti u skladu sa prioritetima zemalja koje su u datom trenutku predsedavale. U Beču, je ukazano na značaj međususedskih odnosa i civilnog društva; u Parizu, na klimatske promene i borbu protiv terorizma; a u Trstu, podsticanje malih i srednjih preduzeća, trgovine i investicija i borba protiv korupcije i organizovanog kriminala.

Na svim samitima se provlačila tema mladih i, donekle u pozadini, tema pomirenja u regionu. Sve bi se to moglo uklopiti, na jedan ili drugi način, u pregovore o pristupanju, ali faktor vreme u regionu je postao kritičan, a članstvo u EU još uvek udaljeno. Zato su aktivnosti, skupovi, deklaracije, preuzimanje obaveza, monitoring, izveštavanje, osnivanje novih institucija kao što su Regionalna kancelarija za saradnju mladih (Regional Youth Cooperation Office – RYCO) i Sekretarijat Komorskog investicionog foruma Zapadnog Balkana (Western Balkans Chamber Investment Forum – WB CIF), uneli novu i toliko potrebnu dinamiku na regionalnu scenu, bilo da su aktivnosti bile fokusirane samo na region i na unapređivanje regionalne saradnje, ili su se protezale i ka EU, kao što je slučaj sa Agendom povezivanja, koja s jedne strane treba da uspostavlja ili obnavlja i modernizuje infrastrukturne veze unutar regiona, ali i da ih priključuje evropskim transportnim i energetskeim koridorima.

U poređenju sa Procesom stabilizacije i pridruživanja, koji predstavlja glavni okvir za bilateralne pregovore EU sa zapadnobalkanskim pretendentima na članstvo, u kome je regionalna dimenzija sekundarna i po konkretnom angažmanu gotovo marginalna, Berlinski proces je u celosti fokusiran na regionalni pristup. Može se konstatovati da Berlinski proces reafirmiše na najvišem nivou i uz podršku nekoliko ključnih zemalja članica EU značaj regionalne saradnje na Zapadnom Balkanu.

Tako je konstituisan sadašnji okvir regionalne saradnje na tri koloseka koji svi vode ka EU. Procesi koji se odvijaju na toj sceni se delom preklapaju, uzajamno dopunjavaju ili podržavaju, učvršćujući međusobne veze među raznovrsnim akterima iz zemalja regiona, uz podršku aktera iz EU i zemalja članica i drugih međunarodnih organizacija i institucija. Konstantna komunikacija se odvija, dakle, u trouglu ZB6 – određene institucije, programi, politike EU – zemlje članice EU (pri čemu neke mnogo intenzivnije nego druge zahvaljujući Berlinskom procesu). Svaki rezultat koji nastaje iz ove složene konstelacije odnosa i aktivnosti, direktno doprinosi integraciji Zapadnog Balkana u Evropsku uniju.

Perspektiva

Moglo bi se reći da je ovo uspostavljanje okvira saradnje u prethodnom periodu, u kome se kreću zemlje regiona, pripremio teren za 2018. godinu, kada se očekuje da ova razučena struktura dobije još čvršće smernice, plan aktivnosti i rokove za ispostavljanje rezultata nakon objavljivanja nove strategije EU za ZB6, 6. februara. Naime, samo za prvo polugođe ove godine ustanovljena je veoma intenzivna satnica koja će sasvim sigurno imati uticaja i na dalje odvijanje regionalne saradnje na Zapadnom Balkanu.

Važni datumi za Zapadni Balkan u prvoj polovini 2018. su⁹:

<i>Naziv događaja ili dokumenta</i>	<i>Učesnici ili autori dokumenta</i>	<i>Datum održavanja ili objave</i>
Strategija proširenja za Zapadni Balkan ¹⁰	Evropska komisija	6. februar 2018.
Komunikacija EC o proširenju sa izveštajima o svakoj zemlji	Evropska komisija	17. april 2018.
Samit Proces saradnje u Jugoistočnoj Evropi	Zemlje članice ¹¹	24. april 2018.
Samit EU – Zapadni Balkan	Članice EU i ZB6	17. maj 2018.
Evropski savet na kome se očekuju odluke o Zapadnom Balkanu	Članice EU	Juni 2018.
Samit WB6 (Berlinski proces)	Članice WB6, članica EU koje podržavaju proces, predstavnik EC i EEAS	10. jul 2018.

Teškoće i izazovi

Ključni faktor za uspešno odvijanje regionalne saradnje je **politička volja** koja određuje nivo podrške nacionalnih administracija zemalja regiona. Naravno, administracije nisu jedini akteri, pa ni inicijatori regionalne saradnje. Interesi poslovnih krugova, naučnih institucija, profesionalnih i

9 Erwan Fouéré, *A decisive year for the EU's re-engagement with the Western Balkans*, Center for European Policy Studies, 9 January 2018, p. 4 https://www.ceps.eu/system/files/PI%202018-01_Fouere%20_Western%20Balkans.pdf

10 Ova strategija je najavljena kao: "Strategija za uspešno pristupanje EU Srbije i Crne Gore kao najnaprednijih kandidata sa Zapadnog Balkana, sa posebnim naglaskom na vladavini prava, osnovnim pravima i borbi protiv korupcije i na stabilnosti u čitavom regionu." Pod tačkom 9. EU kao globalni akter, Inicijative koje treba da budu pokrenute sa perspektivom do 2025, u dokumentu State of the Union 2017, Letter of Intent to president Antonio Tajani and to Prime Minister Juri Ratas, from President of the European Commission Jean Claude Juncker, 13 September 2017, https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/letter-of-intent-2017_en.pdf. Ipak, objavljena je 6. februara 2018. kao *A Credible Enlargement Perspective for and Enhanced EU Engagement with the Western Balkans*, https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/communication-credible-enlargement-perspective-western-balkans_en.pdf

11 Albanija, BiH, Bugarska, Crna Gora, Grčka, Hrvatska, Makedonija, Moldavija, Rumunija, Srbija, Slovenija i Kosovo (poseban status).

granskih udruženja, civilnog društva, institucija kulture i medija imaju veliki značaj u popunjavanju okvira regionalne saradnje odgovarajućim organizacijama i projektima. Ali, bez podrške vlada i drugih institucija vlasti (parlamenta, institucija pravosuđa, državnih agencija, lokalnih vlasti) male su šanse da će neka ozbiljnija inicijativa dobiti podršku iz regiona ili od stranih donatora, pre svega EU.

Nedovoljni institucionalni kapaciteti i slaba koordinacija između različitih ogranaka i nivoa vlasti¹² predstavlja, takođe, ograničavajući faktor za uspešno učešće u regionalnoj saradnji. Naime, ograničeni institucionalni resursi članica ZB6 moraju se raspoređivati na veliki broj regionalnih inicijativa tako da za male i siromašne zemlje regiona sa slabim administracijama predstavlja pravi izazov da svuda budu predstavljene i na zadovoljavajućem ekspertskom nivou. Određivanje prioriteta i sinhronizovanje rada na više nivoa i u više oblasti zato predstavlja ozbiljan izazov.

Adekvatna finansijska sredstva su često prepreka za delotvorniji rad regionalnih inicijativa, pogotovo onih koje nisu favorizovane od EU, međunarodnih institucija i velikih donatora. Nekada bilateralni donator (privatni i javni fondovi pojedinačnih zemalja) imaju više razumevanja i interesa za aktivnosti koje nisu prioritet velikih donator ali imaju značajan potencijal u društvenom i ekonomskom životu zemalja regiona. Problem je takođe adekvatna koordinacija između donator i usklađivanje njihovih različitih pristupa i preferencija. Mada EU postepeno otvara svoje programe za zemlje ZB, tehnički, menadžerski i finansijski kapaciteti zemalja regiona nisu uvek adekvatni da bi se te mogućnosti bolje koristile.

Komunikacija je takođe ozbiljan problem. Javnost nije adekvatno informisana o radu regionalnih organizacija i inicijativa, pa čak ni većina zaposlenih u institucijama vlasti. Ipak, uprkos tome, u istraživanjima javnog mnjenja, kao što je *Balkanski barometer 2017*, podrška regionalnoj saradnji je značajna¹³. Ona je u 2017. g. bila nešto niža nego tri prethodne godine, zbog stalnih razmirica i porasta političke nestabilnosti u regionu. Polovina građana u 2016. g. vidi napredak u regionalnoj saradnji u odnosu na prethodnu godinu, dok druga polovina smatra da napretka nema. Mada nešto manje građana veruje da regionalna saradnja može doprineti napretku regiona (2015: 77%; 2016: 73%), i dalje gotovo tri četvrtine stanovništva Zapadnog Balkana veruje u prednosti regionalne saradnje što obavezuje one koji deluju na političkom nivou.

12 *Changing with the Region – RCC Strategy and Work Programme 2017-2019*, Regional Cooperation Council, Sarajevo 2016, p.34 https://www.rcc.int/docs_archive#page11

13 *Public Opinion Survey, Balkan Barometer 2017*, Regional Cooperation Council, Sarajevo, 1917, pp.52-53 https://www.rcc.int/docs_archive#page2

Ana Ilić

REGIONALNA SARADNJA I EVROPSKE INTEGRACIJE

Značaj regionalne saradnje u kontekstu evropskih integracija

Politički proces saradnje u jugo-istočnoj Evropi, koji je između ostalog rezultirao i osnivanjem Saveta za regionalnu saradnju, sa sedištem u Sarajevu, usmeren je ka unapređenju dijaloga, pomirenja i tolerancije, kao i intenziviranju saradnje u cilju unapređenja socio-ekonomskog razvoja i životnog standarda svih građana. U kontekstu procesa pristupanja Evropskoj uniji, ekonomije zapadnog Balkana usmerene su na međusobnu saradnju kako bi sa jedne strane region ekonomski brže napredovao, na temelju pomirenja i dobrosusedskih odnosa, a sa druge strane sam proces približavanja EU bio efikasniji. Pitanje regionalne saradnje na zapadnom Balkanu ima svoj politički okvir, dok se u procesu pristupanja EU predviđa i podstiče aktivno angažovanje na unapređenju te saradnje i kroz pojedinačne Sporazume o stabilizaciji i pridruživanju, kao i Strategijom proširenja EU.

Berlinski proces kao politički proces i međuvladina inicijativa usmeren je ka održavanju dinamike procesa EU integracija i unapređenja multilateralnih veza između zapadnog Balkana i određenih EU zemalja članica, kao i same regionalne saradnje na zapadnom Balkanu posebno u oblastima razvoja infrastrukture i privrednog razvoja. Berlinski proces otpočeo je Konferencijom o zapadnom Balkanu u Berlinu 2014 godine, nakon čega su usledili godišnji Samiti o zapadnom Balkanu u Beču, Parizu i Trstu, a planirano je da 2018. godine bude održan Samit u Londonu.

Prioriteti istaknuti i dogovoreni u okviru ovog političkog dijaloga, bivaju dalje razrađeni i formulisani u konkretne programe i projekte kojima finansijsku podršku pružaju i zemlje članice EU, međunarodne finansijske institucije a u najznačajnijoj meri sama Evropska unija. Pozitivan efekat Berlinskog procesa, pored postizanja zajedničkih dogovora i unapređenja saradnje, je i to što on ne ostaje isključivo na političkom nivou već se operacionalizuje u konkretne aktivnosti i projekte, i to vodeći računa o obezbeđivanju finansiranja za investicije u projekte ali i definisanje pratećih tzv. mekih mera, koje kroz određene pravne instrumente i sporazume treba da olakšaju povezivanje u regionu (nesmetano kretanje ljudi i robe, prekograničnu razmenu električne energije, itd).

Krovni strateški dokument kojim se utvrđuju ciljevi regionalne saradnje, kao i konkretne aktivnosti i indikatori za merenje učinka, je Strategija jugoistočne Evrope do kraja 2020 (Strategija JIE 2020).

Ova strategija je inspirisana EU Strategijom 2020, u pogledu pitanja kojima se bavi i koncepta ubrzanja napretka u oblastima od zajedničkog interesa kroz produbljivanje saradnje. Ona odražava odlučnost svih potpisnica za poboljšanje prosperiteta svih građana i lakše ostvarenje integracije u EU. Glavni principi od kojih se pošlo u njenoj izradi su potreba za povećanjem prosperiteta i otvaranjem novih radnih mesta, kao i isticanje evropske perspektive regiona.

Strategija JIE 2020 predviđa niz međusobno povezanih stubova razvoja, a to su:

- Integrisani rast-podsticanje regionalne trgovine i investicija, kao i nediskriminatornih, transparentnih i predvidivih politika,
- Pametni rast – opredeljivanje za inovacije i konkurentnost baziranu na uvećanju vrednosti proizvoda, a ne na troškovima radne snage,
- Održivi rast – podizanjem nivoa konkurentnosti privatnog sektora kroz razvoj infrastrukture i 'zeleniji" i energetske efikasniji rast,
- Inkluzivni rast – stavljanjem većeg akcenta na razvoj veština, otvaranje radnih mesta i inkluzivno učešće na tržištu, zdravlje i blagostanje,
- Upravljanje usmereno na rast – povećanjem kapaciteta državnih uprava da jačaju vladavinu prava i smanjuju korupciju u cilju stvaranja ambijenta pogodnog za biznis i obezbeđenja javnih službi neophodnih za ekonomski razvoj.

Sva ova pitanja su u fokusu društveno-ekonomskih politika svih ekonomija JIE, a takođe su ključni elementi pristupanja EU. Tako, Strategija JIE 2020 predstavlja okvir koji će pomoći nacionalnim ekonomijama da sprovode svoje pojedinačne razvojne strategije, uključujući ciljeve u vezi sa pristupanjem EU, kroz fokusiranu regionalnu saradnju na onim konkretnim pitanjima gde zajednički pristup donosi koristi.

Pristup međunarodnih partnera, uključujući EU, zasniva se na osnovnim principima razvojne saradnje definisanim u okviru Pariske Deklaracije o efektivnosti pomoći i narednim multilateralnim dogovorima (iz Akre i Busana) – principima koji pretpostavljaju vlasništvo primaoca razvojne pomoći nad reformskim procesima i rezultatima, kao i stratešku utemeljenost te pomoći i komplementarnost sa sopstvenim izvorima finansiranja. Ovo podrazumeva da Strategija JIE 2020, prihvaćena od svih ekonomija zapadnog Balkana, predstavlja solidnu osnovu za usmeravanje finansijskih sredstava EU i drugih partnera ka njenom ostvarivanju, tj. ka podržavanju regionalnih projekata i inicijativa.

Finansiranje regionalne saradnje

Finansiranje regionalne saradnje je među prioritetima mnogih multilateralnih i bilateralnih razvojnih partnera, od kojih je po značaju i obimu sredstava svakako najbitnija Evropska unija,

dok su veoma aktivni u proteklim godinama i Švedska, Američka agencija za međunarodni razvoj (USAID), Nemačka (kroz Agenciju za razvojnu saradnju – GIZ), Švajcarska, Austrija, Norveška. Finansirani programi i/ili projekti mogu biti multilateralni (tako da uključuju tri i više zemalja, često i ceo zapadni Balkan) ili bilateralni, kojima se podržava saradnja između dve zemlje (tipični primer su programi prekogranične saradnje koje finansira EU).

Po karakteru projekata, uobičajena je njihova podela na horizontalne i regionalne – pri čemu horizontalni podrazumevaju takve finansijske instrumente kojima se zajednički upravlja i odraz su istovetnih potreba u svim zemljama zapadnog Balkana, ali se sprovode na nacionalnom nivou, zasebno u svakoj zemlji, tako da prilikom njihove realizacije nema neposredne regionalne saradnje. Ovakvi projekti su odraz potrebe za efikasnijem i jeftinijem upravljanjem sredstvima, a neki od tipičnih primera su tzv Instrument podrške civilnom društvu i medijima, kojim se upravlja centralizovano od strane Evropske komisije, koja raspisuje pozive za dostavljanje projekata civilnog društva ili medija zasebno za svaku zemlju, sa odvojenim finansijskim alokacijama namenjenim podršci organizacijama u toj zemlji. Sa druge strane, regionalni projekti su oni koji u svojoj sadržini i samom sprovođenju aktivnosti podrazumevaju saradnju institucija/ organizacija u barem dve zemlje, zajedničke aktivnosti, kao i podršku regionalnim telima, organizacijama ili mrežama.

Sami korisnici projekata regionalne saradnje, pored pomenutih regionalnih organizacija, tela i mreža, mogu biti praktično sve institucije i organizacije bilo javnog ili privatnog sektora, profitne ili neprofitne – dakle državne institucije, lokalne samouprave, instituti, privreda, organizacije civilnog društva, istraživačke organizacije i drugi. Naravno, programi, projekti i pozivi za dodelu bespovratnih sredstava (tzv grant šeme), kao i povoljni krediti, su posebno dizajnirani da ispune odgovarajuće ciljeve i prioritete, i namenjeni su jasno definisanim korisnicima, pa je neophodno da potencijalni korisnici aktivno prate mogućnosti i upoznaju se sa mogućim instrumentima i izvorima finansiranja. Koliko je značajno poznavati raspoložive finansijske instrumente i programe u okviru kojih je (bilo direktnim ugovaranjem ili kroz pozive) moguće dobiti podršku, bitno je i poznavati pravila i procedure za implementaciju tih sredstava, posebno javne nabavke i finansijsko upravljanje, koje se uglavnom sprovodi prema pravilima davanja sredstava.

Projekti koji se odnose na pospešivanje regionalne saradnje, sprovode se u svim oblastima: vladavina prava, bezbednost, borba protiv kriminala i upravljanje granicom; privredni razvoj, investicije i zapošljavanje; razvoj ljudskih resursa, obrazovanje i zdravstvo; reforma državne uprave, javnih finansija, lokalni razvoj; zaštita životne sredine, saobraćaj, energetika i telekomunikacije; kultura, razvoj civilnog društva i dr.

Identifikovanje prioriternih intervencija koje bi bile podržane od strane međunarodnih partnera, kao i formulisanje programa i projekata, koordinira Savet za regionalnu saradnju, ili u neposrednoj komunikaciji dogovaraju i predlažu donatorima za finansiranje predstavnici dve ili više zemalja. Kako bi bila obezbeđena sinergija i komplementarnost raspoloživih finansijskih sredstava, kao i maksimalni efekti programa/ projekata radi postizanja ciljeva definisanih u strategijama,

neophodna je saradnja i redovne konsultacije između zemalja korisnika tih sredstava sa jedne strane, i međunarodnih razvojnih partnera, sa druge. Savet za regionalnu saradnju preuzeo je poslove te koordinacije, pa kroz rad svog Programskog odbora, obezbeđuje saradnju zemalja u regionu na formulisanju prioriternih projekata, dok kroz redovno godišnje održavanje donatorskih koordinacionih sastanaka i vođenje baze podataka o finansiranim regionalnim projektima i programima, doprinosi unapređenoj koordinaciji i razmeni informacija između partnera. Ova koordinacija i razmena informacija obuhvata planiranje budućih intervencija, kao i praćenje napretka u sprovođenju postojećih.

Višekorisički instrument prepristupne pomoći EU (Višekorisička IPA)

Višekorisička IPA, prvobitno uspostavljena u finansijskoj perspektivi EU 2007-2013, a zatim i u 2014-2020, je najznačajniji instrument finansijske podrške regionalnoj saradnji i regionalnim programima i projektima. Strateški okvir Višekorisičke IPA 2014-2020 predviđa indikativno budžet od blizu 3 milijarde evra pomoći za sedmogodišnji period, namenjen finansiranju projekata u okviru sledeća 4 stuba:

Horizontalne mere

Podrška koja se usmerava kroz tzv. horizontalne mere namenjena je efikasnijem planiranju i sprovođenju programa i projekata koji su u interesu svih zemalja korisnica, ali se sprovode na nacionalnom nivou, a ne kroz zajedničke projekte. Ovom stubu namenjeno je nešto više od 900 miliona evra, a tipične aktivnosti koje se kroz njega finansiraju su korišćenje tehničke pomoći institucijama kroz TAIEX¹ i twining projekte²; saradnja u oblasti statistike (nacionalnih zavoda za statistiku i EUROSTAT-a); podrška civilnom društvu i medijima; finansiranje učešća u Erasmus + Programu, kojim se jačaju kapaciteti i promoviše mobilnost mladih i više/ visoko obrazovanje. Instrumenti podrške civilnom društvu i medijima koncipirani su tako da su utvrđeni ciljevi njihovog razvoja i opredeljeni budžeti za svaku zemlju korisnicu, a raspisivanje poziva za dodelu bespovratnih sredstava konkretnim projektima sprovodi se zasebno za svaku zemlju u okviru tako opredeljenog budžeta.

1 TAIEX (Technical Assistance and Information Exchange Instrument) – Instrument EU za tehničku pomoć i razmenu informacija

2 Twining projekti podrazumevaju saradnju dve institucije iste nadležnosti/ poslova iz različitih zemalja, gde jedna obezbeđuje drugoj prenos praktičnih znanja, mentoring, savetovanje i pomoć tokom obavljanja poslova, ali ne preuzima da neposredno obavi taj posao (za razliku od nabavke konsultantskih usluga na tržištu). Smatra se da ovaj vid saradnje daje veće efekte u podizanju kapaciteta institucije primaoca ovakvog vida pomoći

Regionalne inicijative i strukture

U okviru ovog stuba, kojem je namenjeno indikativno blizu 140 miliona evra u sedmogodišnjem periodu, promoviše se regionalna saradnja, umrežavanje i razmena iskustava u cilju što bolje pripreme za članstvo u EU; usklađivanje nacionalnih propisa sa pravnim tekovinama EU kao i postepeno uvođenje EU standarda i praksi. Kroz ovaj stub finansira se rad regionalnih tela, mreža i organizacija, u smislu finansiranja njihovih operativnih troškova ali i aktivnosti koje sprovode (što nekada podrazumeva i dodelu bespovratnih sredstava – grantova drugim organizacijama kroz raspisivanje poziva). Neke od organizacija i inicijativa koje su podržane kroz ovaj stub su: Savet za regionalnu saradnju, Regionalna škola za javnu upravu (RESPA), Mreža tužilaštava, Regionalna mreža za životnu sredinu i klimu (ECRAN³), Transportna opservatorija u JIE (SEETO⁴), Sekretarijat energetske zajednice, Sekretarijat Centralno-evropske zone slobodne trgovine – CEFTA⁵, Stalna radna grupa za regionalni i ruralni razvoj, Regionalna kancelarija za saradnju mladih, platforme za obrazovanje i zapošljavanje i dr.

Regionalna investiciona podrška

U okviru ovog stuba finansiraju se projekti koji kroz jasnu regionalnu dimenziju, doprinose unapređenju socio-ekonomskog razvoja u najmanje dve ekonomije zapadnog Balkana, i to posebno kroz investiranje u konkurentnost privrede, povezivanje – međusobno i sa zemljama članicama EU, zaštitu životne sredine i smanjivanje efekata/ prilagođavanje klimatskim promenama. Investicijama u okviru ovog stuba namenjena je preko 1,5 milijarda evra u posmatranom periodu, a neki od najvažnijih instrumenata obuhvataju:

- **Investicioni okvir za zapadni Balkan (WBIF)⁶**, je najznačajniji instrument Višekorisničke IPA koji zahvaljujući konceptu platforme na kojoj se zasniva, privlači višestruko veća finansijska sredstva namenjena finansiranju velikih infrastrukturnih projekata, uglavnom u oblasti povezivanja transportnih i energetskih mreža. Naime, bespovratna sredstva EU kombinuju se sa bespovratnim sredstvima bilateralnih donatora (uglavnom članica EU i Norveška) i sufinansiraju povoljnim zajmovima međunarodnih finansijskih institucija i nacionalnim sredstvima. Pored toga, kako bi se što bolje usmeravala sredstva na strateški bitne projekte i tehnički spremne za investicionu fazu, proces selekcije i prioritizacije projekata je pažljivo osmišljen (i sprovodi se kroz jedinstvene liste prioriternih projekata) dok se odobravaju i bespovratna sredstva za pripremu tehničke dokumentacije. Tipični projekti obuhvataju izgradnju elektroenergetskih dalekovoda, deonica autoputeva ili železničkih pruga kojima se zemlje međusobno povezuju.

3 Environment and Climate Regional Accession Network

4 South - East Europe Transport Observatory

5 Central European Free Trade Area

6 Western Balkans Investment Framework

- **Instrument podrške razvoju preduzeća i inovacija (EDIF⁷)**, kroz koji se obezbeđuje podrška za pristup finansijskim sredstvima za mala i srednja preduzeća i podstiče privredni razvoj. Ovaj program obezbeđuje podršku preduzećima već od rane faze osnivanja, i to kroz mere kao što su pristup kapitalu radi razvoja i proširenja malih i srednjih preduzeća, umanjivanjem troškova zaduživanja kod banaka, podrške reformama kojima se stvara povoljno okruženje za razvoj inovativnih preduzeća i onih sa visokim potencijalom za rast.
- **Fond za zeleni rast (GGF⁸)**, obezbeđuje sredstva za investiranje u energetska efikasnost i obnovljive izvore energije u domaćinstvima, malim i srednjim preduzećima – potrošačima energije, kao i malim proizvođačima obnovljivih izvora energije.
- **Regionalni program za energetska efikasnost**, obezbeđuje tehničku pomoć za usklađivanje sa EU direktivama u ovoj oblasti, kao i finansijska sredstva usmerena preko lokalnih banaka ka finansiranju malih projekata energetske efikasnosti i korišćenja obnovljivih izvora energije u privatnom i javnom sektoru, dok se direktno su-finansiraju veći projekti. Od 2017. godine, program je proširen tako da obuhvati i rezidencijalni sektor.
- **Regionalni program za stambeno zbrinjavanje izbeglica**, kroz koji se obezbeđuju sredstva za trajna stambena rešenja izbeglica i interno raseljenih lica u regionu.

Prekogranična i transnacionalna saradnja

Posebno značajni programi koji se finansiraju iz Višekorisničke IPA, a za koje je u sedmogodišnjem periodu namenjeno blizu 400 miliona evra, su programi prekogranične i transnacionalne saradnje. Iako projekti koji se finansiraju kroz ove programe mogu biti u najrazličitijim oblastima (od razvoja privrede, inovacija, zapošljavanja, preko zaštite životne sredine i infrastrukture do turizma i zaštite kulturnog i prirodnog bogatstva), zajedničko im je što su usmereni na teritorijalnu saradnju i koheziju, podršku pograničnim i manje razvijenim regionima, razmenu i saradnju pograničnih oblasti. Ovi programi imaju poseban značaj sa više aspekata:

- Unapređuju socio-ekonomski razvoj i razmenu, podstiču saradnju susednih pograničnih oblasti;
- Vidljivi su i neposredno namenjeni građanima i podizanju životnog standarda (izgradnja biciklističkih staza, sportskih terena i hala, rekonstrukcija kulturnih znamenitosti, zooloških vrtova, domova kulture, saradnja udruženja proizvođača, itd),
- Podižu kapacitete lokalnih organizacija da upravljaju EU sredstvima, prema EU pravilima,
- Pripremaju društvo za apsorpciju daleko obimnijih strukturnih fondova koji će nam biti na raspolaganju kada budemo članica EU.

7 Enterprise Development and Innovation Facility

8 Green for Growth Fund

Programi se pripremaju u intenzivnim konsultacijama sa svim zainteresovanim stranama, uz analizu teritorije i definisanje ciljeva programa, a samo sprovođenje se odvija kroz raspisivanje nekoliko (uglavnom 2-3) javnih poziva za podnošenje predloga projekata po programu, namenjenih širokom spektru neprofitnih organizacija. Sredstva programa namenjena su finansiranju odabranih projekata koji su u skladu sa uslovima poziva i na najbolji način doprinose samim ciljevima poziva, uključujući da imaju jasan prekograničan efekat.

Srbija učestvuje u 6 programa prekogranične saradnje (pripremljen je prvi put i sedmi program Srbija – Makedonija) i 2 transnacionalna programa, i to:

Program prekogranične saradnje Mađarska – Srbija, u ukupnoj vrednosti od oko 76,6 miliona evra za sedmogodišnji period, od čega preko 65 miliona evra IPA sredstava. Teritorija obuhvaćena programom sa srpske strane uključuje šest okruga AP Vojvodine, dok su prioritetne oblasti podrške: unapređivanje sistema za prekogranično upravljanje vodama i sprečavanje rizika; smanjenje broja uskih grla u prekograničnom saobraćaju; podsticanje saradnje u oblasti turizma i kulturnog nasleđa i unapređivanje privredne konkurentnosti malih i srednjih preduzeća, kroz razvoj inovacija. Dva poziva za predloge projekata su već zatvorena, a očekuje se raspisivanje trećeg u narednom periodu.

Program prekogranične saradnje Rumunija – Srbija, u ukupnoj vrednosti od preko 88 miliona evra, od čega oko 75 miliona evra iz IPA. Teritorija obuhvaćena programom sa srpske strane uključuje 6 pograničnih okruga, a oblasti podrške su: promovisanje zapošljavanja, mobilnosti radne snage i socijalnog i kulturnog uključivanja stanovništva u pograničnoj oblasti; zaštita životne sredine i upravljanje rizikom; održiva pokretljivost i pristupačnost; atraktivnost za održivi turizam. Dva poziva u okviru ovog programa su zatvorena, a očekuje se u narednom periodu raspisivanje trećeg poziva za podnošenje projekata.

Program prekogranične saradnje Bugarska – Srbija, u ukupnoj vrednosti od preko 34 miliona evra, od čega blizu 29 miliona evra iz IPA. Teritorija obuhvaćena programom uključuje 7 pograničnih okruga, a oblasti podrške: podsticanje razvoja turizma i kulturnog i prirodnog nasleđa; investiranje u mlade, obrazovanje i veštine; zaštita životne sredine i promovisanje prilagođavanja klimatskim promenama, prevencija i upravljanje rizikom. Prvi poziv u okviru ovog programa je zatvoren a očekuje se raspisivanje drugog poziva u narednom periodu.

Program prekogranične saradnje Hrvatska – Srbija, sa ukupnim budžetom preko 40 miliona evra, od čega preko 34 miliona evra iz IPA. Teritorija obuhvaćena programom sa srpske strane uključuje 4 pogranična okruga, dok su oblasti podrške poboljšavanje kvaliteta socijalnih i zdravstvenih usluga u programskom području; životna sredina, prevencija rizika i proizvodnja energije; turizam i kulturno i prirodno nasleđe; konkurentnost i razvoj malih i srednjih preduzeća. Prvi poziv je zatvoren i uspešni projekti ugovoreni, dok se u prvom kvartalu 2018. godine očekuje raspisivanje drugog poziva.

Program prekogranične saradnje Srbija – Bosna i Hercegovina, u ukupnoj vrednosti od preko 16 miliona evra, od čega 14 miliona evra iz IPA. Sa srpske strane, obuhvaćena teritorija uključuje 4 pogranična okruga, dok su oblasti podrške promocija zapošljavanja, mobilnost radne snage i prekogranične socijalne i kulturne inkluzije; zaštita životne sredine, promocija i ublažavanje posledica klimatskih promena, prevencija i upravljanje kriznim situacijama; podsticanje turizma i očuvanje kulturnog i prirodnog nasleđa. Sprovođenje prvog poziva u okviru ovog programa je u toku.

Program prekogranične saradnje Srbija – Crna Gora, u ukupnoj vrednosti od blizu 10 miliona evra, od čega 8,4 miliona evra iz IPA. Teritorija obuhvaćena programom sa srpske strane uključuje 10 opština, dok su oblasti podrške promocija zapošljavanja, mobilnost radne snage i prekogranične socijalne i kulturne inkluzije; zaštita životne sredine, promocija i ublažavanje posledica klimatskih promena, prevencija i upravljanje kriznim situacijama; podsticanje turizma i očuvanje kulturnog i prirodnog nasleđa. Sprovođenje prvog poziva u okviru ovog programa je u toku.

Jadransko – jonski transnacionalni program (ADRION), koji je namenjen podršci sprovođenju EU makroregionalne Strategije razvoja Jadransko – jonskog regiona, a u kome učestvuje 8 zemalja, od čega 4 zemlje članice EU, a 4 zemlje u procesu pristupanja, korisnice IPA. Dok je ukupan budžet programa blizu 118 miliona evra, deo budžeta namenjen IPA zemljama iznosi blizu 18,5 miliona evra. Prioritetne oblasti podrške obuhvataju izgradnju inovativnog i pametnog regiona; održivog regiona; povezanog regiona; podršku upravljanju EU Strategijom za Jadransko – jonski region. Prvi poziv u okviru ovog programa je zatvoren, a očekuje se u narednom periodu raspisivanje drugog poziva.

Transnacionalni program Dunav, namenjen je podršci sprovođenju EU makroregionalne Strategije za razvoj dunavskog regiona, a u programu učestvuje 14 zemalja ili regiona. Ukupna vrednost programa je oko 263 miliona evra, dok je deo budžeta namenjen IPA zemljama 23,3 miliona evra. Prioriteti programa obuhvataju inovativno i društveno-odgovorno poslovanje unutar dunavskog regiona; ekološki i kulturno odgovorno delovanje unutar dunavskog regiona; bolju povezanost dunavskog regiona; dobro upravljanje dunavskim regionom. Prvi poziv u okviru ovog programa je zatvoren, dok se raspisivanje drugog poziva očekuje u prvoj polovini 2018. godine.

Zaključak

Politički i strateški okvir koji usmerava regionalnu saradnju daje osnov za definisanje konkretnih ciljeva, prioriteta i pokazatelja uspešnosti te saradnje. To sa svoje strane, predstavlja osnov za formulisanje konkretnih programa i projekata, koje, ukoliko relevantni, zreli i troškovno-efikasni, razmatraju predstavnici međunarodne zajednice (od kojih je najznačajnija EU) za potencijalno finansiranje iz instrumenata namenjenih podršci regionalnoj saradnji i razvoju. Dosadašnja podrška ovakvim regionalnim programima i projektima dala je značajne rezultate, ali je mnogo

izazova i dalje pred nama i to u oblastima pospešivanja privrednog razvoja i investicija, razvoja infrastrukture, povezivanja mladih, unapređenja životne sredine i drugim oblastima.

Kako bi se što efektivnije i efikasnije raspoloživim sredstvima napredovalo ka ostvarivanju zajedničkih ciljeva (primarno onih definisanih Strategijom JIE 2020, ali i drugim programskim i strateškim dokumentima), značajno je da sve zainteresovane strane, a posebno potencijalni korisnici sredstava i nosioci projekata budu upoznati sa različitim finansijskim instrumentima koji im stoje na raspolaganju. Neki od bitnih preduslova za uspešno korišćenje regionalnih finansijskih instrumenata su:

- Dobra priprema – strateška utemeljenost, kvalitetno pripremljeni projekti (jasno postavljeni ciljevi, jasno i logički postavljene aktivnosti projekta da doprinose ostvarivanju ciljeva), ispunjeni tehnički preduslovi (pravne pretpostavke, pripremljena tehnička dokumentacija – posebno za infrastrukturne projekte),
- Regionalna dimenzija – postojanje razloga za sprovođenje projekta kroz regionalnu saradnju, bilo da je to zbog ostvarivanja zajedničkog cilja ili efikasnijeg ostvarivanja pojedinačnih ciljeva kroz međusobnu saradnju,
- Uspostavljanje partnerstava više organizacija iz različitih zemalja koje zajednički pripremaju i sprovode projekte,
- Postojanje kapaciteta da se sredstva sprovedu prema pravilima donatora, poznavanje tih pravila kako bi se izbegle potencijalne nepravilnosti, tj nepriznavanje (dela) troškova, što direktno prouzrokuje finansijski gubitak,
- Obezbeđivanje sredstava za su-finansiranje projekata, koje se često zahteva u instrumentima kroz koje se dodeljuju bespovratna sredstva korisnicima/ predlagačima projekata, kao i sredstava za pred-finansiranje projekata, koja se u nekim programima/ instrumentima zahtevaju.

Prof. dr Dragan Đukanović

Fakultet političkih nauka, BU

Potpredsednik Foruma za međunarodne odnose Evropskog pokreta u Srbiji

KAKO EFIKASNO ISKORISTITI SVOJ POGRANIČNI POLOŽAJ? – SLUČAJ GRADA LOZNICE

Uvod

Današnja teritorija Grada Loznica, odnosno istorijska i geografska oblast Jadra, tokom je svoje savremene istorije umnogome predstavljala pograničnu teritoriju. Ponajpre se još od 1833. godine ovo područje Kneževine Srbije, od 1882. godine i Kraljevine Srbije, graničilo sa Otomanskim carstvom i Austrougarskom monarhijom, a tokom Drugog svetskog rata reka Drina predstavljala je granicu sa takozvanom Nezavisnom Državom Hrvatskom.¹ Zbog toga su sentimentali građana ovog dela Srbije kada su u pitanju granice izrazito nepovoljni, odnosno vezani za brojne negativne pojave, od osećaja nesigurnosti, preko šverca pa sve do savremenog definisanog prekograničnog kriminala.

Period Druge Jugoslavije (1945–1992) dugo je ovaj kraj ostavio prilično zaštićen od navedenih pojava. Međutim, nakon osamostaljenja Bosne i Hercegovine i otpočinjanja sukoba u ovoj nekadašnjoj središnjoj jugoslovenskoj republici tokom aprila 1992. godine suštinski su se promenile ove okolnosti. Štaviše, tada je došlo i do uspostavljanja „granice na Drini“, odnosno utvrđivanja graničnog prelaza Trbušnica, kojeg su kontrolisale tadašnja Savezna Republika Jugoslavija i, sa druge strane, vojne snage bosanskohercegovačkih Srba (nekadašnja Vojska Republike Srpske).

Loznica je tada doživela i određenu izmenu svojih demografskih obeležja zahvaljujući prihvatanju velikog broja izbeglih lica sa teritorije susedne Bosne i Hercegovine, ali i iz Republike Hrvatske.² Uporedo sa navedenim usled ekonomskih sankcija došlo je i do propasti značajnih privrednih

1 Videti: Grupa autora, *Jadar u prošlosti – od praistorije do 1914. godine*, Radio Podrinje, SIZ Kulture Loznica, Muzej Jadra, Loznica, 1985.

2 Videti: Mirko Grčić, „Migracije i poreklo stanovništva Jadra (Zapadna Srbija)“, *Glasnik Srpskog geografskog društva*, LXXXIV, br. 1, Beograd, 2004, str. 49–50.

kapaciteta u Loznici i okolini (Hemijska industrija *Viskoza*, Trgovinsko preduzeće *Drina-Jadar*, GP *Zidar*, itd.). Uporedo sa navedenim „cvetao“ je ilegalni transport roba iz Republike Srpske u Srbiju, a neretko i šverc ljudi. Posebno je dramatično bilo nakon 4. avgusta 1994. godine kada su usled neprihvatanja mirovnog plana Kontakt grupe, bile uvedene sankcije na granici sa Republikom Srpskom, što je izazivalo i određene tenzije.³

Međutim, u kasnijem periodu stanje se umnogome izmenilo. Vlastito poimanje graničnog statusa i pogranične regije je postepeno sve više prihvatano, a posebno nakon što je u potpunosti okončan rat u susednoj Bosni i Hercegovini. Usled dugoročne, dubinske i suštinske povezanosti kako stanovnika Loznice sa susednim delovima Bosne i Hercegovine, tako i privrednih subjekata dolazi do značajnog poboljšanja. Ipak, određeni vidovi prekograničnog kriminala (krijumčarenje ljudi, oružja i stoke) su bili nastavljeni, ali se intenzitet tih aktivnosti postupno smanjivao.

Kao i većina pograničnih regija u Srbiji, i Loznica i Jadar su se neretko osećali zapostavljenim proteklih decenija i godina. Često se smatralo da ne postoji spremnost republičkih vlasti da se poboljša pre svega životni standard građana u ovom delu zemlje, ali treba napomenuti da slične percepcije dominiraju i u drugim delovima zemlje (od Sandžaka, preko Istočne Srbije do severnih i severozapadnih delova Vojvodine). Uistinu, često su statistički podaci pokazivali i da su prosečna primanja na teritoriji ranije opštine Loznica bili ispod republičkog proseka ili na samom dnu te lestvice.⁴

Sa druge strane, lokalne vlasti Loznice su koncipirajući novu politiku razvoja grada i njegove okoline, posebno nakon 2005. godine, zapravo pokušale da pogranični položaj iskoriste kao određenu komparativnu prednost te da upravo u prekograničnim formama saradnje traže mogućnosti za napredak lokalne ekonomije i poboljšanje života građana.

Pogranični status nije loš usud – poboljšanje prekogranične saradnje grada Loznica nakon 2002. godine

Opterećenje lošim nasleđem sukoba u svom okruženju najbolje je unaprediti intenziviranjem saradnje. U tom smislu zarad rasterećenja tenzija i prevazilaženja navedenog nasleđa još 2002. godine je bio oformljen Evroregion Drina-Sava-Majeвица.⁵ On je iz Srbije uključuje tri opštine zapadnih delova naše zemlje (Loznica, Šabac i Bogatić), kao i dve vojvođanske opštine (Sremska Mitrovica i Šid). Ovaj Evroregion je uključivao i lokalne samouprave iz Republike Srpske (Bijeljina, Ugljevik i Lopare), Brčko Distrikt BiH, i opštinu Donje Žabari (Federacija Bosne i Hercegovine).⁶

3 Nenad Lj. Stefanović, „Rizik ‘nevažnog’ pitanja“, *AIM Press*, 8. oktobar 1994.

Internet: <http://www.aimpress.ch/dyn/pubs/archive/data/199410/41008-002-pubs-beo.htm>, 22/12/2017.

4 BETA, „Zarade u Loznici pri samom dnu u celoj Srbiji“, *Večernje novosti*, Beograd, 28. februar 2015.

Internet: <http://www.blic.rs/vesti/srbija/zarade-u-loznici-pri-samom-dnu-u-celoj-srbiji/g0pzhyw>, 22/10/2017.

5 Srđan Petrović, „Evroregioni u funkciji transgranične saradnje zemalja Zapadnog Balkana“, *Globus*, br. 34, 2006, Beograd, str. 80–81. Internet: http://www.sgd.org.rs/publikacije/globus/34/06_Petrovic.pdf, 22/20/2017.

6 “‘Drina-Sava’ Cross-border Region”, Internet: <http://drina-sava.seerural.org/drina-sava-cross-border-region/>, 22/11/2017.

Takođe, navedenom evropskom regionu je priključeno i sedam opština iz Hrvatske, odnosno Vukovarsko-srijemske i Brodsko-posavske županije.

Ovaj vid prekogranične saradnje pospešio je međusobno poverenje lokalnih zajednica u Bosni i Hercegovini, Hrvatskoj i Srbiji. Štaviše, posebno je intenzivirana trostruka saradnja u oblasti ruralnog razvoja, turizma, socijalne kohezije, zaštite životne sredine i poljoprivrede.⁷

No, navedena pionirska inicijativa prekogranične saradnje lokalnih zajednica država „Dejtonskog trougla“, samo je pospešila ponajpre uspostavljanje veza između zvaničnika lokalnih sredina Srbije, BiH i Hrvatske, a potom i uviđanje mogućnosti da se unaprede potencijali dodatnog poboljšanja odnosa. Grad Loznica je u tom smislu posebno inicirao formiranje Regionalne razvojne agencije Podrinja, Podgorine i Rađevine tokom 2013. godine, a kako bi se lokalne samouprave u ovom delu Srbije pripremile za značajnije apliciranje kod IPA Programa prekogranične saradnje Srbija – Bosna i Hercegovina.⁸ I sedište ove agencije je smešteno u Loznici, čije lokalno čelništvo pokušava da i na druge susedne lokalne zajednice u zapadnim delovima Srbije prenese principe uspešnog gradskog menadžmenta i uključivanja u regionalne i evropske tokove saradnje lokalnih zajednica u zemlji i inostranstvu.

Dakle, Grad Loznica je učestvovao u Prekograničnom programu saradnje Srbija – Bosna i Hercegovina.⁹ U okviru ove prekogranične saradnje učestvuju lokalne samouprave Sremskog, Mačvanskog, Kolubarskog i Zlatiborskog okruga iz Srbije. Jedan od rezultata mnoštva realizovanih projekata jeste i donošenje „Akcionog plana za održivo korišćenje prirodnih resursa“ u okviru projekta „Mudro korišćenje zajedničkih prirodnih resursa – put ka održivosti prekograničnog regiona Srbija/BiH“.¹⁰

Veoma je značajno da u narednom razdoblju dođe do poboljšanja odnosa između Srbije i Bosne i Hercegovine, što će se nesumnjivo odraziti i na status njihovih pograničnih opština i gradova. Svakodnevni život građana u ovim delovima dveju država upućuje da je nužno rešiti određene probleme i dodatno dati podsticaj za slobodno kretanje građana. Posebno je značajno da u narednom razdoblju dođe do definisanja međudržavne granice, odnosno do rešavanja pitanja koja utiču na život građana. Naime, granice predratnih katastarskih opština Loznice (Srbija), Zvornika i Bijeljine (BiH) se ne poklapaju sa srednjim tokom reke Drine što može predstavljati značajan problem u narednom vremenskom razdoblju.¹¹ Takođe, tu je i otvoreno pitanje korišćenja vodnih kapaciteta Drine i njenih pritoka ovog dela srpsko-bosanskohercegovačke granice.

7 „Area Based Development“, Internet: <http://drina-sava.seerural.org/area-based-development/>, 22/11/2017.

8 Videti *Web Site* Regionalne razvojne agencije Podrinja, Podgorine i Rađevine – <http://www.rrappr.rs/index.php/sr/>.

9 „Cross-border Programme Serbia – Bosnia and Herzegovina“ – <http://srb-bih.org/?cat=10>.

10 „Završna konferencija projekta Mudro korišćenje zajedničkih prirodnih resursa – put ka održivosti prekograničnog regiona Srbija/BiH“, 19. novembar 2014. Internet: <http://srb-bih.org/?p=2902>, 22/12/2017.

11 S. R. Mrkonjić, „Granica BiH i Srbije više nije ista: Neukrotiva Drina donela nove administrativne probleme“, *Blic*, Beograd, 2. decembar 2016. Internet: <http://www.blic.rs/vesti/republika-srpska/granica-bih-i-srbije-vise-nije-ista-neukortiva-drina-donela-nove-administrativne/7vmr4zz>, 22/10/2017.

No, aktuelni odnosi dveju država su sasvim sigurno daleko od dobrih i ovo pitanje izaziva značajna razmimoilaženja između vlasti Srbije, sa jedne strane, te bošnjačkog političkog čelnništva u Sarajevu. To *de facto* nerealnim čini mogućnost da dođe do rešavanja ovog pitanja i može ga „prirodno“ prepustiti međunarodnoj arbitraži. No, slična iskustva na postjugoslovenskom području nisu dala pozitivne rezultate.¹² Ma kakav epilog takvih dogovora bio, mora se podsticati puna sloboda kretanja ljudi, roba, usluga i kapitala između Srbije i Bosne i Hercegovine, a što će otvoriti i perspektivu razvoja Loznice i njene okoline.

Fondovi Evropske unije namenjeni prekograničnoj saradnji zato mogu biti povoljan „mamac“ da lokalne samouprave pograničnih delova Srbije i Bosne i Hercegovine poboljšaju međusobnu saradnju. Treba posebno istaći i pozitivna iskustva u srednjem toku Drine, gde je došlo do značajnije saradnje Nacionalnog parka Tara i Zlatibora, sa Višegradom i drugim opštinama istočnih delova Bosne i Hercegovine.

Najznačajniji potencijali Grada Loznice jesu njegovi turistički kapaciteti. Tu su ponajpre Banja Koviljača i Banja Badanja, kao i planine Gučevo i Cer, te reka Drina. U tom kontekstu postoje i određene mogućnosti da se kroz saradnju sa lokalnim zajednicama susednih bosanskohercegovačkih opština (Bijeljina i Zvornik), kao i njihovih turističkih organizacija unaprede određeni sadržaji, odnosno da se objedini veoma bogata turistička ponuda. U tom smislu bi veoma bi značajno bilo i uključivanje opština Tuzlanskog kantona u Federaciji Bosni i Hercegovini u intenzivnu saradnju sa Gradom Loznica.¹³ Bliskost Grada Tuzle, kao i celokupnog Tuzlanskog kantona, sa Loznicom, potvrđena je proteklog niza godina i mogućnošću korišćenjem Međunarodnog aerodroma „Dubrave“ – Tuzla, a kada su u pitanju građani Grada Loznica, kao i za dovođenje značajnijeg broja turista u ovaj deo Republike Srbije.¹⁴ Naime, ovaj se aerodrom od Loznice nalazi na svega oko 70 km udaljenosti, a dok se beogradski aerodrom „Nikola Tesla“ udaljen na oko 130 km. U ovom segmentu avio saobraćaja, dakle, postoje i dodatni potencijali za saradnju Loznice i grada Tuzle.

Pre rata je sa područja današnjeg Tuzlanskog kantona u Loznicu svakodnevno su bile isporučivane značajne količine uglja za potrebe nekadašnje HI *Viskoza*. Danas, je to umnogome smanjeno i svedeno isključivo na nivo zadovoljavanja potreba individualnih domaćinstava.¹⁵

12 Enis Zebić, „Hrvatska ne prihvaća arbitražu sa Slovenijom“, *Radio Slobodna Evropa* – Balkanski servis, Prag, 9. jun 2017. Internet: <https://www.slobodnaevropa.org/a/hrvatska-slovenija-arbitraza/28585942.html>, 22/10/2017.

13 Maja Nikolić, „Suradnja Tuzle i Loznice: Politika otvorenih gradova“, *Radio Slobodna Evropa* – Balkanski servis, Prag, 14. mart ožujak 2016. Internet: <https://www.slobodnaevropa.org/a/suradnja-tuzle-i-loznice-politika-otvorenih-gradova/27609676.html>, 22/10/2017.

14 Mirela Bektić, „Povoljniji uslovi i vrhunski tretman građana TK u Banji Koviljači“, *Radio Slon*, Tuzla, 14. mart 2016. Internet: <https://www.rtvslon.ba/povoljniji-uslovi-i-vrhunski-tretman-za-gradane-tk-u-banji-koviljaci/>, 22/10/2017.

15 „Prekogranična saradnja: Pacijenti iz Tuzle uskoro bi mogli na liječenje u Banju Koviljaču“, *TRT*, Srpski servis, 14. mart 2016. Internet: <http://www.trt.net.tr/srpski/nauka-tehnologija-i-zdravlje/2016/03/14/prekograncna-saradnja-pacijenti-iz-tuzle-uskoro-bi-mogli-na-lijecenje-u-banju-koviljacu-450553>, 22/10/2017.

Novi infrastrukturni projekti u regionu Zapadnog Balkana i položaj grada Loznice

Višemesečne rasprave o trasi novog auto-puta na relaciji Beograd-Sarajevo unutar pre svega Bosne i Hercegovine između tamošnjih etnoelita i dva entiteta nisu blizu završetka. No, prema svim dosadašnjim idejama ovaj auto-put će zaobilaziti teritoriju Grada Loznica. Prva deonica predviđa nadovezivanje auto-puta Beograd-Sarajevo na trasu Koridora XI (Beograd-Bar), koji je inače u izgradnji, i to kod Požege, preko Užica ka Višegradu i Sarajevu. Na ovoj opciji trenutno više insistira i rukovodstvo Republike Srpske.¹⁶ Sa druge strane, vlasti Federacije BiH i pojedinih njenih kantona insistiraju na trasi Sarajevo-Tuzla-Bijeljina, a potom na uključivanju na auto-put Beograd-Zagreb. Predsednik Srbije, Aleksandar Vučić je prilikom posete Predsedništva BiH Beogradu 6. decembra 2017. godine istakao da bi Srbija bila spremna da finansira i deo autoputa do Kuzmina do Bijeljine.¹⁷

Železnička pruga Ruma-Zvornik, koja prolazi i kroz teritoriju Grada Loznice umnogome je zapuštena i pored nekoliko dosadašnjih pokušaja da se ona delimično obnovi.¹⁸ No, i pored toga nakon propasti fabrike glinice *Birač* (danas *Alumina d. o. o.*) u Zvorniku ne postoji jasnije interesovanje da se ova pruga značajnije rekonstruiše i da se prilagodi i za putnički saobraćaj, a kako je to ranije bio slučaj. Međutim, ukoliko bi se pokazala jasnija spremnost vlada Srbije i Bosne i Hercegovine možda bi se kroz projekte Evropske unije mogli osigurati programi obnove i modernizacije ove železničke pruge.

Posebno je bitno istaći mogućnost da Međunarodni aerodrom Tuzla bude značajnije valorizovan zarad dolaska gostiju i pacijenata u Banji Koviljači.¹⁹ Na ovom aerodromu letove realizuju mnoge svetske niskobudžetne avio kompanije.²⁰ Tu je naravno i mogućnost sličnog korišćenja aerodroma u Sarajevu, koji je od Loznice udaljeno oko 130 km.

Zaključak: preduslovi uspešnije prekogranične saradnje grada Loznica sa lokalnim zajednicama u Bosni i Hercegovini

Da bi kapaciteti prekogranične saradnje Grada Loznice sa opštinama i gradovima u susednoj Bosni i Hercegovini bili ojačani ponajpre je bitno osigurati još značajniju koordinaciju lokalnih

16 „Dodik ne želi da vidi auto-put Sarajevo-Beograd preko Bijeljine”, *B92*, Beograd, 8. novembar 2017.

Internet: https://www.b92.net/biz/vesti/region.php?yyyy=2017&mm=11&dd=08&nav_id=1323149, 22/12/2017.

17 „Ako hoće auto put preko Kuzmina mi sve plaćamo”, *B92*, Beograd, 6. decembar 2017.

Internet: https://www.b92.net/biz/vesti/srbija.php?yyyy=2017&mm=12&dd=06&nav_id=1333153, 22/12/2017.

18 S. Pajić, „Brža brzina: Umesto 10, vozovi će ići čak 50 kilometara na sat”, *Blic*, Beograd, 13. decembar 2015. Internet: <http://www.blic.rs/vesti/drustvo/brza-brzina-umesto-10-vozovi-ce-ici-cak-50-kilometara-na-sat/4fmb8k1>, 22/11/2017.

19 Admira Bakić, „Sporazum o saradnji TK i Specijalne bolnice Banja Koviljača”, RTV TK, Tuzla, 12. svibanj 2016. Internet: <http://www.rtvtk.ba/arhiva/vijest-cat/item/7887-protokol-o-saradnji-tk-i-specijalne-bolnice-banja-koviljaca>, 22/11/2017.

20 „Dogovor o prekograničnoj saradnji”, Vlada Tuzlanskog kantona, Tuzla, 14. mart 2016. Internet: <http://www.vladatk.kim.ba/aktivnosti-ministarstva-mmts/502-2016/3525-dogovor-o-prekograncnoj-saradnji>, 22/10/2017.

vlasti u ovom delu Zapadne Srbije. To podrazumeva korišćenje postojećih kapaciteta Regionalne razvojne agencije Podrinja, Podgorine i Rađevine, ali i značajnije traženje mogućnosti za učešće u prekograničnim programima i projektima finansiranim od strane Evropske unije.

Sa druge strane, veoma je značajno da dođe do poboljšanja odnosa na relaciji zvanični Beograd-Sarajevo čime bi se rešili određeni postojeći problemi, a pre svega pitanje međudržavnog razgraničenja između Srbije i Bosne i Hercegovine. Takođe, vidljivije poboljšanje odnosa između Srbije i Bosne i Hercegovine daće dodatne podsticaje kako pograničnim lokalnim zajednicama u našoj zemlji, tako i u susednim opštinama u Republici Srpskoj – Bijeljini i Zvorniku, kao i u Tuzlanskom kantonu u Federaciji Bosne i Hercegovine.

Sve jasnija evropska perspektiva Bosne i Hercegovine i Srbije, takođe, će zasigurno doprineti poboljšanju ove saradnje. I ukoliko se uistinu desi da Srbija do 2025. godine, dakle pre Bosne i Hercegovine uđe u punopravno članstvo Evropske unije to će ostaviti značajnu mogućnost da se saraduje na svim nivoima vlasti, tako i na lokalnom. Štaviše, i svako buduće poboljšanje odnosa unutar Bosne i Hercegovine i njihovo potencijalno normalizovanje značiće ujedno i poboljšanje za Grad Loznicu i njegovu razvojnu perspektivu. To će osigurati i mogućnosti dodatnih stranih ulaganja u ove pogranične krajeve i stvaranje sigurnog okruženja za realizaciju profita.

Kao što je već ukazano, posebno je značajno osnažiti prekograničnu turističku saradnju Grada Loznice sa neposrednim susedstvom. U tom smislu i vodeća loznička turistička destinacija – Banja Koviljača može dobiti značajniju valorizaciju i postati i značajno regionalno lečilište. Naravno, u okviru prekogranične saradnje Grad Loznica treba da uključi i lokalne zajednice iz Republike Hrvatske (Brodsko-posavske i Vukovarsko-srijemske županije), u onim oblastima gde bi se mogao pronaći zajednički interes.

Svakako veoma značajan potencijal Grada Loznica jeste i priobalje Drine, na kojem se posebno tokom protekle i ove decenije razvijaju značajni ugostiteljski i turistički sadržaji. Ova izrazito lepa i nepredvidiva balkanska reka umnogome pleni pažnju vrsnih poznavalaca ribolova i u tom kontekstu može postati njihova prepoznatljiva destinacija.

Grad Loznica se, i pored određenih problema vezanih za sukobe u svom neposrednom okruženju pre dve i po decenije, ipak, zahvaljujući preduzimljivosti svoje lokalne administracije u potpunosti uklopio u novo regionalno, ali i šire evropsko okruženje. Podstaknuti stvarnim potrebama građana lokalni zvaničnici su prepoznali i duh vremena koji podstiče prekograničnu saradnju u okviru standarda Saveta Evrope i Evropske unije. Iako je veoma teško govoriti o značajnijem uticaju prekogranične saradnje lokalnih zajednica na ublažavanje problema u međudržavnim bilateralnim odnosima, iskustvo Grada Loznice, ali i pojedinih opština u ovom delu Srbije (Mali Zvornik, Ljubovija i Bogatić), pokazuje da postojanje dobre volje, ali i puno uvažavanje potreba građana, može da ublaži i pojedine probleme koji objektivno postoje i loše iskustvo oružanih sukoba tokom disolucije Jugoslavije.

EVROPSKE SVESKE

br. 1/2018

Izdavač

Evropski pokret u Srbiji
Kralja Milana 31, Beograd
www.emins.org

Za izdavača

Suzana Grubješić

Urednik

prof. dr Dejan Milenković

Autori

dr Jelica Minić
Ana Ilić
prof. dr Dragan Đukanović

Dizajn, priprema za štampu

Štampa Grafolik, Beograd

ISBN 978-86-80046-44-0

Beograd, januar 2018. godine